Íslandsdeild þingmannanefnda EFTA og EES 2. maí 2022

F R Á S Ö G N

af fundum framkvæmdastjórnar þingmannanefndar EFTA í Brussel 27. apríl 2022.

Af hálfu Íslandsdeildar þingmannanefnda EFTA og EES sótti fundina Ingibjörg Isaksen formaður, auk Stígs Stefánssonar ritara. Í Brussel fór fram fundur framkvæmdastjórnar þingmannanefndar EFTA og fundur framkvæmdastjórnar þingmannanefndar EES. Auk þess áttu EFTA-þingmenn fundi með forystufólki þriggja fastanefnda Evrópuþingsins. Stríðið í Úkraínu, afleiðingar þess og viðbrögð Vesturlanda voru í brennidepli á öllum fundum. Ingibjörg er formaður þingmannanefndar EFTA á árinu 2022 og stjórnaði fundunum.

Á fundi framkvæmdastjórnar þingmannanefndar EFTA var fjallað um áhrif þvingunaraðgerða ESB gagnvart Rússlandi á innri markaðinn og EES. Gestur fundarins var Outi Slotboom frá stjórnardeild framkvæmdastjórnar ESB um innri markaðinn, iðnað og nýsköpun. Í máli hennar og umfjöllun sem á eftir fylgdi var m.a. farið yfir tölfræði vöruviðskipta á milli ESB og Rússlands. Á liðnum árum hafa um 1,7% útflutnings ESB farið til Rússlands á meðan um 3% innflutnings til Evrópu hafa komið þaðan. Frá því að innrás Rússa í Úkraínu hófst 24. febrúar sl. hefur útflutningur til Rússlands minnkað um helming á meðan innflutningur hefur nánast staðið í stað. Auk minnkandi útflutnings hafa áhrif stríðsins á hagkerfi Evrópu einkum verið á orkufrekan iðnað í formi verðhækkana á orku, flugsamgöngur vegna lokunar loftrýmis Rússlands og landbúnað vegna skorts á áburði og árstíðarbundnu vinnuafli. Stríðið hefur mismikil áhrif á ríki Evrópu og geira innan þeirra. Almennt hafa ríkin á austurjaðri ESB verið í meiri efnahagstengslum við Rússland og Úkraínu en ríkin vestar í álfunni. Írland og Lúxemborg eru þó dæmi um ríki sem hafa haft náin tengsl við Rússland á sviði fjármálamarkaða.

Á fundi framkvæmdastjórnar þingmannanefndar EFTA var einnig farið yfir minnisblað frá skrifstofu EFTA um hvernig bæta mætti umfjöllun þingmannanefndarinnar um EES-mál, bæði í samstarfi við Evrópuþingið og með auknu samráði við utanríkisráðherra EFTA-ríkjanna innan EES.

Á fundi framkvæmdastjórnar þingmannanefndar EES var annars vegar fjallað um málefni Úkraínu og hins vegar um áskoranir í starfi nefndarinnar. Gestur á fundinum var Vsevolod Chentsov, sendiherra Úkraínu gagnvart ESB. Hann lagði áherslu á að Úkraínumenn hefðu varist innrás Rússa frækilega í meira en tvo mánuði þvert á spár um að landið mundi falla á 3–4 dögum. Þær væntingar skýrðu e.t.v. hæg viðbrögð stuðningsríkja í fyrstu sem svo hefðu tekið við sér og veitt öflugan stuðning. Árásin hefði breytt öryggislandslagi Evrópu til langframa og ekki væri hægt að hverfa aftur til þess sem næst óbreyttra samskipta við Rússland á meðan núverandi stjórnvöld sætu við völd. Chentsov varaði við sjónarmiðum þess efnis að hætt yrði að senda Úkraínu vopn með þeim rökum að þá yrði landið að gefast upp og friður kæmist á. Ef Rússar kæmust upp með að knésetja Úkraínu væri einungis tímaspursmál hvenær þrýst yrði á landamæri annarra Austur-Evrópuríkja. Sendiherrann hvatti til harðari þvingunaraðgerða, m.a. að allar rússneskar fjármálastofnanir yrðu útilokaðar frá SWIFT-kerfinu, og aukins stuðnings við Úkraínu. Vísaði hann til 1,2 milljarða evru framlags ESB til ríkissjóðs Úkraínu en því fé væri varið til greiðslu launa hermanna, heilbrigðisstarfsmanna, kennara og annars starfsfólks sem héldi samfélaginu gangandi við afar erfiðar aðstæður. Þótt hagkerfi Úkraínu væri nánast í molum hefði verið unnt að halda hinni mikilvægu matvælaframleiðslu áfram og fyrirtæki létu íbúum mat í té án greiðslu. Það gengi ekki til lengdar og matvælaiðnaðinn mætti styrkja með því að veita ívilnanir fyrir úkraínskan matvælainnflutning á Evrópumarkað. Þá væri mikilvægt að aðild að ESB stæði Úkraínu til boða enda væri slíkt viðurkenning á því að Úkraína hefði sem evrópskt lýðræðisríki rétt á að

ganga í ESB kysi það svo. Þá hvatti sendiherrann til þess að stuðningsríki létu Úkraínu öflugri vopn í té til að gera þeim kleift að vinna stríðið. Loks lagði sendiherrann áherslu á að stríðsglæpir Rússa yrðu rannsakaðir til hlítar með aðstoð Vesturlanda og að hinir ábyrgu svöruðu til saka fyrir alþjóðlega sakamáladómstólnum.

Að lokinni umfjöllun um Úkraínu fjallaði framkvæmdastjórn þingmannanefndar EES um áskoranir í starfi sínu, einkum dræma þátttöku Evrópuþingmanna í starfi þingmannanefndar EES. Ýmsar tillögur voru ræddar til úrbóta, m.a. tímasetning funda nefndarinnar og möguleiki á að halda þá oftar samhliða þingfundaviku Evrópuþingsins í Strassborg.

Framkvæmdastjórn þingmannanefndar EFTA átti síðar um daginn þrjá fundi í Evrópuþinginu með forystufólki þriggja fastanefnda þingsins. Á fyrsta fundi, með Witold Waszczykowski, varaformanni utanríkismálanefndar Evrópuþingsins, var fjallað um síðustu þróun í samskiptum við Rússland. Waszczykowski gagnrýndi tal um að innrás Rússa í Úkraínu hefði komið Vesturlöndum í opna skjöldu, Austur-Evrópubúar hefðu varað við þeirri ógn sem stafaði af Rússlandi árum saman en því miður fyrir daufum eyrum. Viðbrögð ESB væru ekki snögg og fumlaus eins og sæist best á því að unnið væri að sjötta pakka þvingunaraðgerða. Loka yrði fyrir gasinnflutning frá Rússlandi til Evrópu ef efnahagsaðgerðirnar ættu raunverulega að bíta enda fjármögnuðu gaskaup Evrópu árásarstríð Rússa. Rússnesk stjórnvöld gætu ekki sætt sig við að á landsvæði fyrrum Sovétríkjanna væri slavneskt samfélag sem skipulagt væri með öðrum pólitískum og efnahagslegum hætti en Rússland.

Næst var fundað með Norbert Lins, formanni landbúnaðar- og byggðaþróunarnefndar Evrópuþingsins. Á fundinum kom m.a. fram að matvælaöryggi er orðið forgangsmál í Evrópu að nýju í kjölfar stríðsins í Úkraínu. Stríðið hefur minnkað framboð matvæla og valdið miklum verðhækkunum á þeim. ESB hefur brugðist við með átaki til að auka landbúnaðarframleiðslu í álfunni, m.a. með því að gera 5 milljónir hektara ónotaðs lands aðgengilega bændum til ræktunar. Þá hefur neyðarbirgðum í fyrsta skipti verið veitt út á markaðinn til að jafna framboð og tempra verðhækkanir. Aðildarríkjum hefur enn fremur verið heimilað að niðurgreiða áburð til bænda. Óljóst er hversu mikið matvælaframleiðsla Úkraínu dregst saman vegna innrásar Rússa og er talað um 15–20% í því sambandi. Stærra vandamál er þó takmörkuð flutningsgeta til þess að koma matvælum sem framleidd eru á erlenda markaði. Fyrirséð er að framboð á hveiti og maís mun minnka talsvert á heimsmarkaði vegna minni útflutnings frá Úkraínu og það mun hafa mikil áhrif á nærsvæðum eins og Miðausturlöndum og Norður-Afríku.

Að lokum var fundað með Christophe Grudler, nefndarmanni í iðnaðar-, rannsókna- og orkunefnd Evrópuþingsins. Á fundinum var m.a. fjallað um leiðir til að draga úr kaupum ESB-ríkja á jarðefnaeldsneyti frá Rússlandi og flýta orkuskiptum til grænna orkugjafa.